

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2564

**การบริหารจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
ศึกษากรณี องค์การบริหารส่วนตำบลโคงธนู
อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี**

**Community Participation in Waste Management:
A Case of Kong Thanu Subdistrict Administrative
Organization, Mueang District, Lop Buri Province**

สุหรัตน์ ชูดอก และเขมิกา สงวนพวง*

Sutarat Chudok and Khemika Sa-nguanpauk*

สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

Bachelor's degree in Department of Human Resource Management,

Faculty of Management Science, Thepsatri Rajabhat University

สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

Department of Human Resource Management,

Faculty of Management Science, Thepsatri Rajabhat University

*E-mail: Bunyarak9@hotmail.com

Received: May 24, 2021

Revised: Aug 6, 2021

Accepted: Nov 24, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมตามหลัก 3Rs บูรณาการร่วมกับภาครัฐ ภาคประชาชน และชุมชน โดยใช้หลักบรรทัดฐานและ (2) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการขยะในตำบลโคงธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า (1) มีการกำหนดนโยบาย และแผนงานในการสนับสนุนชุมชนให้เป็นชุมชนปลอดขยะ และสนับสนุนการจัดการขยะอย่างถูกวิธีตามหลัก 3Rs ด้วยการบูรณาการ

โดยใช้หลัก “บวร” เชิญชวนให้ประชาชนร่วมทำบันทึกข้อตกลงด้านการบริหารจัดการขยะ และ (2) แนวทางการบริหารจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนส่งผลให้เกิดการสร้างรายได้ มีสวัสดิการกองทุนธนาคารขยะ ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการต้องทำการคัดแยกขยะแล้วนำมาขายฝากกับธนาคารขยะทุกเดือน ๆ ละ 1 ครั้ง ตามจุดที่กำหนด และมีสิทธิได้รับสวัสดิการช่วยเหลือเมื่อเสียชีวิตรายละไม่น้อยกว่า 85,000 บาท

คำสำคัญ: การบริหารจัดการขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3Rs
การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

This research aimed to study (1) participatory waste management under the 3Rs principles with the integration of the civil state, the government, public sectors, and a community and the application of the principles of "Bowon" (Houses, Temples, Schools/Government Agencies), and (2) waste management guidelines in Kong Thanu Subdistrict, Mueang District, Lop Buri Province. This qualitative research was conducted by in-depth interview. The results showed that (1) policies and plans supported the community to become a waste-free community and promote proper waste management, according to the 3Rs principles integrated with "Bowon" principles, inviting people to join the memorandum of agreement on waste management. (2) Community participation in waste management also generated income and created a fund of the waste bank. The people participating in the project had to sort waste and sell it to the waste bank at the specified areas once a month, and each of them had the right to receive benefits upon death no less than 85,000 baht.

Keywords: waste management, 3Rs principles for waste management, community participation

บทนำ

ปัญหาขยะล้นโลกในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ และโลกอย่างยิ่ง (Jaroonyasamut, 2012) ขยะ คือ สิ่งต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์แล้วถูกทิ้งขว้าง เนื่องจากไม่สามารถใช้งานได้อีก หรือไม่พึงประสงค์ของผู้ใช้ หรือด้วยเหตุผลอื่น ๆ ที่ทำให้สิ่งเหล่านั้นหมดคุณค่า ไม่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต (Tapinta, 2010) ซึ่งหากไม่มีการบริหารจัดการขยะที่ถูกต้องจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศน์ และเกิดผลกระทบตามมาอีกมากมาย ทั้งนี้สาเหตุดังกล่าวมาจากความเจริญ การเพิ่มขึ้นของประชากร และการพัฒนาเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้สิ่งที่ไม่ต้องการถูกโยนทิ้งเป็นขยะ สร้างมลพิษให้กับโลก (Jamphong & Chuin, 2017) และส่งผลทางการเปลี่ยนแปลงสภาพของดิน น้ำ และอากาศ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ที่มีผลมาจากขยะ ประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2560 พบว่า คนไทยมีจำนวนประชากรประมาณ 65 ล้านคน ซึ่งใน 1 วันทั้งประเทศจะมีขยะสะสมถึง 74,073 ตัน ดังนั้น 1 ปี จึงมีขยะตกค้างมากถึง 27.04 ล้านตัน ซึ่งปริมาณดังกล่าวเทียบได้กับตึกไบกหยก จำนวน 147 ตึก (Dankhunthot, 2017) ขยะปริมาณมหาศาลดังกล่าว ได้สร้างปัญหา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รัฐจึงมีนโยบายด้านการบริหารจัดการขยะ แก่ไขปัญหาขยะตาม Roadmap โดยให้มีการดำเนินการทั้งแก้ปัญหาขยะเก่า และขยะที่เกิดขึ้นใหม่ วางระเบียบมาตรการต่าง ๆ และส่งเสริมการสร้างวินัยของคนในชาติ รวมไปถึงการดำเนินการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละจังหวัด โดยการจัดทำแผนบริหารจัดการขยะ ด้วยการคัดแยกขยะของเสียตามประเภทของขยะ และจัดสถานที่เก็บรวบรวมขยะภายในจังหวัด (Jamphong & Chuin, 2017)

จากมาตรการดังกล่าว จังหวัดลพบุรีจึงได้ขับเคลื่อนสนองตามนโยบายรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาขยะอย่างเป็นระบบ โดยการจัดทำ “แผนปฏิบัติการจัดการขยะชุมชน จังหวัดสระอด” และมอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว โดยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดลพบุรี ได้ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการจัดการขยะชุมชนตามนโยบายของรัฐ ทำให้เกิดการส่งเสริม และพัฒนาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถบริหารจัดการตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Kaewka, 2018) องค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู ถือเป็นต้นแบบชุมชนที่เข้มแข็งในการบริหารจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมกับประชาชนในตำบลตามหลัก 3Rs บูรณาการร่วมกับ

ภาครัฐ ภาคประชาชน และชุมชน โดยใช้หลัก “บวร” การดำเนินงานมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน/ราชการ ในการลดปริมาณขยะ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3R คือ การลดการใช้ (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) วิธีการดังกล่าวจะช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสมาชิกให้ดำเนินชีวิตประจำวันอย่างพอเพียง เพื่อมุ่งสู่ชุมชนปลอดขยะอย่างแท้จริง และขยายต่อจนกลายเป็นสังคมไร้ขยะ โดยได้จัดทำรูปแบบการบริหารจัดการขยะในลักษณะโครงการต่าง ๆ เช่น กองทุนธนาคารขยะ “สวัสดิการเพื่อนช่วยเพื่อน” และได้ทำพิธีลงนามบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding หรือ MOU) เพื่อขับเคลื่อนการบริหารจัดการขยะอย่างยั่งยืน โดยมีส่วนร่วมของประชาชน เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559

ความสำเร็จของการบริหารจัดการขยะในองค์การบริหารส่วนตำบลโคงธนู เห็นได้จากการได้รับรางวัลต่าง ๆ อันเป็นที่ประจักษ์ อาทิ เมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2560 องค์การบริหารส่วนตำบลโคงธนู ได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณรางวัลชนะเลิศ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบที่มีผลงานดีเด่นด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ชุมชน ต่อมาเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2562 ได้รับเงินรางวัล "เครือข่าย อาสาสมัคร พิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ดาวรุ่ง ระดับประเทศ ด้านการจัดการขยะมูลฝอย" ประจำปี พ.ศ. 2562 ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และในวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2563 ได้รับเกียรติบัตรรางวัลชนะเลิศ ชุมชนปลอดขยะ Zero Waste (ขนาดเล็ก) ระดับภาค ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประจำปี พ.ศ. 2563

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยเห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลโคงธนู มีการบริหารจัดการขยะอย่างดี ทำให้ผู้วิจัยตั้งคำถามการวิจัยว่า องค์การบริหารส่วนตำบลโคงธนู มีแนวทางการบริหารจัดการขยะอย่างไร และมีวิธีการในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างไร เพื่อนำมาถอดบทเรียนการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชน และได้เป็นแนวทางสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมตามหลัก 3Rs บูรณาการร่วมกับภาครัฐ ภาคประชาชน และชุมชน โดยใช้หลัก “บวร”

2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการขยะในตำบลโขงธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

ทบทวนวรรณกรรม

1. ความหมาย และประเภทของขยะ

Environmental Quality Development Association (2020) ให้ความหมายว่า ขยะ หมายถึง สิ่งของที่เหลือทิ้งจากกระบวนการผลิต และอุปโภคที่เสื่อมสภาพจนใช้การไม่ได้ หรือไม่ต้องการใช้แล้ว บางชนิดเป็นของแข็ง หรือกากของเสีย (Solid Waste) ซึ่งขยะเหล่านี้ส่งผลเสียต่อสุขภาพ ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ เนื่องจากความสกปรกเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคทำให้เกิดมลพิษ Pollution Control Department (2012) ได้แบ่งประเภทของขยะตามลักษณะทางกายภาพได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ (1) ขยะอินทรีย์ (Compostable Waste) คือ ขยะที่เน่าเสีย และย่อยสลายได้เร็ว สามารถนำมาหมักทำปุ๋ยได้ เช่น เศษผัก เปลือกผลไม้ เศษอาหาร ใบไม้ เศษเนื้อสัตว์ เป็นต้น แต่ไม่รวมถึงซาก หรือเศษของพืช ผัก ผลไม้ หรือสัตว์ที่เกิดจากการทดลองในห้องปฏิบัติการ (2) ขยะรีไซเคิล (Recyclable Waste) คือ บรรจุภัณฑ์ หรือวัสดุเหลือใช้ ซึ่งสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้ เช่น แก้ว กระดาษ เศษพลาสติก กล่องเครื่องดื่มแบบ UHT กระป๋องเครื่องดื่ม เศษโลหะ อะลูมิเนียม ยางรถยนต์ เป็นต้น (3) ขยะอันตราย (Hazardous Waste) คือ ขยะที่มีองค์ประกอบ หรือปนเปื้อนวัตถุอันตรายชนิดต่าง ๆ ได้แก่ วัตถุระเบิด วัตถุไวไฟ วัตถุออกซิไดซ์ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรค วัตถุที่มีอันตรายสูง วัตถุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัตถุกัดกร่อน วัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง และ (4) ขยะทั่วไป (General Waste) คือ ขยะที่มีลักษณะที่ย่อยสลายยาก และไม่คุ้มค่าสำหรับการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น ห่อพลาสติกใส่ขนม ถุงพลาสติกบรรจุผงซักฟอก พลาสติกห่อลูกอม ของบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ถุงพลาสติกเปื้อนเศษอาหาร โฟมเปื้อนอาหาร และฟอล์ยเปื้อนอาหาร เป็นต้น

2. การบริหารจัดการขยะตามหลัก 3Rs

Kaewyai & Pruekwarun (2016) กล่าวถึงการจัดการของเสียตามหลัก 3Rs คือ การจัดการของเสียที่ให้ความสำคัญในการลดการเกิดของเสียให้เหลือน้อยที่สุดเป็นลำดับแรก โดยมุ่งเน้นการใช้วัตถุดิบ หรือทรัพยากรการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ ต่อมาเมื่อเกิดของเสียแล้วต้องพยายามหาแนวทางเพื่อนำกลับไปใช้ซ้ำ หรือใช้ใหม่ให้ได้มากที่สุด โดยพิจารณาถึงศักยภาพการใช้ประโยชน์ของของเสีย

แต่ละประเภท และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งตามหลักการของ 3Rs แล้วมีขั้นตอนดังนี้

1. ลดการใช้ (Reduce) มีวิธีการดังนี้ (1) หลีกเลี่ยง หรือปฏิเสธการใช้สิ่งของบรรจุก้นท์ที่ก่อให้เกิดปัญหาขยะ (Refuse) ไม่ใช้การใช้อะไรอย่างฟุ่มเฟือย รวมทั้งขยะที่เป็นมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม เช่น กล่องโฟม ถุงพลาสติก หรือขยะมีพิษอื่น ๆ ไม่ใช้สินค้า และผลิตภัณฑ์ที่มีบรรจุภัณฑ์ห่อหุ้มไว้หลายชั้น และ (2) ใช้สินค้าที่ส่งคืนบรรจุภัณฑ์กลับสู่ผู้ผลิตได้ (Return) เลือกซื้อสินค้าหรือใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีระบบมัดจำ คืนเงิน เช่น ขวดเครื่องดื่มประเภทต่าง ๆ เลือกซื้อสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) เช่น โปสการ์ด เลือกซื้อสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ที่ผู้ผลิตเรียกคืนซากบรรจุภัณฑ์ หลังจากการบริโภคของประชาชน

2. ใช้ซ้ำ (Reuse) เป็นหนึ่งในแนวทางการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างรู้คุณค่า การใช้ซ้ำเป็นการที่เรานำสิ่งต่าง ๆ ที่ใช้งานไปแล้ว และยังสามารถใช้งานได้ กลับมาใช้ซ้ำ เป็นการลดการใช้ทรัพยากรใหม่ รวมทั้งเป็นการลดปริมาณขยะที่จะเกิดขึ้นอีกด้วย

3. นำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) เป็นการนำวัสดุต่าง ๆ อย่างเช่น กระดาษ แก้ว พลาสติก เหล็ก และอะลูมิเนียม มาหลอมเป็นขี้เถ้า การนำกล่องเครื่องดื่ม UHT มาแปรรูปเป็นตะกร้า การนำกระดาษมาเป็นกล่องทิชชู การนำขวดพลาสติกใส (PET) มาแปรรูปเป็นเสื้อ เป็นต้น (Pollution Control Department, 2018) การนำกลับมาใช้ใหม่ นอกจากจะเป็นการลดปริมาณขยะแล้ว ยังเป็นการลดการใช้พลังงาน และลดมลพิษที่เกิดกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถทำได้โดย (1) คัดแยกขยะรีไซเคิลแต่ละประเภท เพื่อให้ง่ายต่อการรีไซเคิล และ (2) นำไปขาย หรือบริจาคหรือนำเข้าธนาคารขยะ เพื่อเข้าสู่กระบวนการของการนำกลับไปใช้ใหม่

ประเด็นการบริหารจัดการขยะตามหลัก 3Rs โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการศึกษาวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น Tuengsuk, Sangarwut & Vichaidit (2021) ที่ศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การใช้หลัก 3Rs ช่วยสร้างจิตสำนึกในการจัดการขยะภายในครัวเรือน และสร้างค่านิยมในการใช้ถุงผ้าให้แก่คนในท้องถิ่นได้ นอกจากนี้ Klinchum (2020) ยังได้ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการขยะมูลฝอยภายใต้หลักการ 3Rs ประชากร ของเทศบาลนครสมุทรสาคร อำเภอมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ในภาพรวม และรายด้านมีการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก

ทุกด้าน ทั้งด้านการนำกลับมาใช้ใหม่ ด้านการลดการใช้ และด้านการใช้ซ้ำ ในขณะเดียวกัน Sinthumule & Mkumbuzi (2019) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน Nkulumane Suburb ศึกษาในประเทศ Zimbabwe พบว่า หน่วยงานท้องถิ่นมีส่วนสำคัญอย่างมากในการสร้างความตระหนักรู้ถึงปัญหาขยะ และสร้างความเข้าใจในการลดปริมาณขยะ เช่นเดียวกันกับ Susilowati & Herdiansyah (2019) ที่ทำการศึกษาในพื้นที่แถบชานเมือง Bekasi พบว่า หลังจากที่มีการใช้หลักการ 3Rs ปริมาณขยะที่ถูกส่งไปยังหลุมฝังกลบมีจำนวนน้อยลง เนื่องจาก ประชาชนสามารถลดการเกิดขยะได้ตั้งแต่ต้นทาง

3. หลักการ “บวร”

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้พระราชทานพระราชดำริหลักการ “บวร” ให้หมู่บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ ซึ่งเป็นสถาบันหลักของสังคมไทย ที่เป็นสายใยยึดเหนี่ยวชุมชนมาแต่อดีต ที่ก่อให้เกิดการเกื้อกูลสนับสนุนซึ่งกันและกัน ช่วยให้สังคมไทยดำรงอยู่อย่างสันติสุขมาช้านาน มาใช้ในการพัฒนา และแก้ปัญหาในระดับชุมชน ในลักษณะ 3 ประสานเพื่อร่วมมือบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชนอย่างเกื้อกูลกัน หลัก “บวร” ถูกนำไปใช้ในหลายพื้นที่เพื่อประสานความร่วมมือกันระหว่างหลาย ๆ ฝ่าย เช่น จากงานวิจัยของ Hanphichai & Suwannasuk (2018) ได้นำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งในชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีส่วนประสานความร่วมมือกันในการจัดการความรู้ คือ (1) บ้านเป็นแหล่งในการบอกเล่าเรื่องราว แหล่งเก็บรักษาความรู้ และการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง (2) วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดการความรู้ของชุมชน เป็นสถานที่ในการจัดเก็บ และถ่ายทอดความรู้ และ (3) โรงเรียนเป็นส่วนสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้จากฐานสู่รุ่นผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ และร่วมประเพณีท้องถิ่นของชุมชน นอกจากนี้ Promsit, Sanpugdee, Kenaphoom & Chaiseeha (2019) ที่ศึกษารูปแบบการจัดการขยะกับความเหมาะสมของพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวว่า หลัก “บวร” มีประโยชน์อย่างมากในการสร้างการมีส่วนร่วม และสร้างแรงจูงใจในการทำกิจกรรมการลดขยะ ตัวอย่างการนำไปใช้ได้แก่ การจัดกิจกรรมผ้าป่าขยะ ถูพลาสติกแลกไข่ ขยะพิษแลกแต้ม ประกวดหน้าบ้านหน้ามอ กิจกรรมกองทุนประกันชีวิต ฅาปนกิจจากขยะ กองทุนถูพลาสติก กองทุนออม และธนาคารขยะ เป็นต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **รูปแบบการวิจัย** ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในวันที่มีการรับซื้อขยะของเจ้าหน้าที่ เพื่อดูกระบวนการขั้นตอนการรับซื้อขยะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ที่เข้าร่วมโครงการกองทุนธนาคารขยะ “สวัสดิการเพื่อนช่วยเพื่อน” ตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จำนวน 1,700 คน กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย โดยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู จำนวน 1 คน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู จำนวน 1 คน พนักงานในตำบลโก่งธนู จำนวน 6 คน ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการบริหารจัดการขยะตำบลโก่งธนู จำนวน 7 คน เจ้าอาวาสวัดภายในเขตตำบล จำนวน 1 รูป และบุคลากรของโรงเรียนภายในเขตตำบล จำนวน 1 คน เกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี และมีความเกี่ยวข้องกับโครงการบริหารจัดการขยะตำบลโก่งธนู จึงจะสามารถให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

มีวิธีการดำเนินงานตามขั้นตอนต่อไปนี้

3.1 การลงพื้นที่เก็บข้อมูลประสานงานกับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

4. **การวิเคราะห์ข้อมูล** รวบรวมข้อมูลแล้วตรวจสอบความถูกต้อง โดยการยืนยันข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย วิเคราะห์เชิงเนื้อหา สรุปองค์ความรู้ที่ได้ นำเสนอประกอบประเด็นสำคัญ รูปแบบการจัดการขยะ จากนั้นสรุปนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมตามหลัก 3Rs บูรณาการร่วมกับภาครัฐ ภาคประชาชน และชุมชน โดยใช้หลัก “บวร”

องค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองลพบุรีประมาณ 20 กิโลเมตร จำนวนหมู่บ้านในตำบลโก่งธนู มีหมู่บ้านจำนวน 14 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น จำนวน 4,854 คน แต่เดิม ปัญหาเกี่ยวกับขยะในพื้นที่ขององค์การ

บริหารส่วนตำบลโก่งธนู คือ ชาติที่ทิ้งขยะเป็นหลักเป็นแหล่งให้ชาวบ้าน และมีขยะอันตรายจำนวนมาก เช่น ขวดยาฆ่าแมลง กระป๋องสารเคมี ขยะติดเชื้อ ถึงแม้ว่าการบริหารจัดการขยะมูลฝอยจะเป็นหน้าที่หลักขององค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนูอยู่แล้ว แต่เมื่อเทียบกับความรับผิดชอบการจัดการขยะมูลฝอยให้กับประชาชนทั้งตำบลโก่งธนู ก็พบว่า มีประเด็นปัญหาด้านการบริหาร ด้านจำนวนบุคลากร การใช้งบประมาณให้คุ้มค่า ระหว่างที่กำลังหาหนทางแก้ไขปัญหายู่งั้น คณะรัฐมนตรีนำโดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี มีมติเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2559 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยตามแผนปฏิบัติการ ประเทศไทยไร้ขยะตามแนวทางประชารัฐ องค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จึงมีนโยบาย และแผนงานในการสนับสนุนชุมชนให้เป็นชุมชนปลอดขยะ และสนับสนุนการจัดการขยะอย่างถูกวิธี ซึ่งปัญหาขยะถือเป็นปัญหาหลักของชุมชน เนื่องจากชุมชนไม่มีถังขยะ ไม่มีรถเก็บขยะ จึงได้ประชาสัมพันธ์ เชิญชวนให้ประชาชนในตำบลโก่งธนูเข้าร่วมการบริหารจัดการขยะร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู โดยการสมัครเป็นสมาชิกกองทุนอาคารขยะ “สวัสดิการเพื่อนช่วยเพื่อน” และนิมนต์พระสงฆ์ทั้ง 4 วัด ได้แก่ วัดโบสถ์ วัดญาณเสน วัดตะโก วัดบ้านดาด รวมไปถึงครู นักเรียน ทั้ง 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดโบสถ์ โรงเรียนวัดบ้านดาด และ 1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประจำองค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู ร่วมด้วยกับแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโก่งธนู มาร่วมประชุม และทำข้อตกลง วางแผนโครงสร้าง และองค์ประกอบในการบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม โดยใช้หลัก “บวร” ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ คือทุกส่วนต้องร่วมมือกัน โดยประชาชนร่วมทำบันทึกข้อตกลงด้านการบริหารจัดการขยะระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนูกับประธานคณะกรรมการบริหารจัดการขยะ โดยข้อตกลงฉบับนี้ทำขึ้นเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2559 ณ องค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี

จากการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ปลัดตำบลโก่งธนู และพนักงานในตำบลโก่งธนู ทางองค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู ได้กำหนดข้อตกลงร่วมกันในการจัดการขยะ โดยเริ่มจากจำแนกประเภทของขยะได้ 4 ประเภท มีรายละเอียด ดังนี้

1. ขยะอินทรีย์ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู ได้มีการประชุมร่วมกับประชาชน เพื่อกำหนดข้อตกลงร่วมกันให้ทิ้งลงถังขยะเปียกครัวเรือน เพื่อให้ทุกหลังคาเรือนสามารถบริหารจัดการขยะเปียกจำพวกเศษอาหาร มาทำเป็นปุ๋ย

เพื่อประโยชน์ในการบำรุงต้นไม้ และแปลงผักสวนครัว ซึ่งถังขยะเปียกเป็นเครื่องมือในการทำลายขยะ โดยใช้หลัก 3Rs กล่าวคือ การใช้ซ้ำขยะให้เกิดประโยชน์ เช่น ถังเก่า ถังสี ถังผงซีกฟอก กระดาษต้นไม้พลาสติก ที่ไม่ใช่แล้วนำมาเจาะด้านล่างทำเป็นถังขยะเปียกลดโลกร้อน และยังเป็นการกำจัดขยะอินทรีย์ให้หมดไป

2. ขยะรีไซเคิล ดำเนินการโดยกำหนดให้ประชาชนคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง กล่าวคือ ให้นำขยะที่ขายได้มาทำธนาคารขยะทุกหมู่บ้าน ซึ่งมี 14 หมู่บ้าน จึงมีธนาคารขยะ 14 ธนาคาร ในการรับฝากขยะของประชาชนทุกหลังคาเรือนตลอดทุกเดือน เดือนละ 1 ครั้ง ระหว่างวันที่ 1 – 10 ของทุกเดือน ซึ่งจะมีการประกาศให้ประชาชนในชุมชนทราบล่วงหน้าว่าผู้ประกอบการจะเข้ามารับซื้อขยะในชุมชนวันใด กิจกรรมนี้มีการดำเนินการมากกว่า 4 ปี มีสวัสดิการเข้าไปในกองทุนธนาคารขยะ “สวัสดิการเพื่อนช่วยเพื่อน” จึงเป็นแรงจูงใจให้ประชาชนในตำบลให้ความร่วมมือ และมีวินัยสูง นำขยะมาขายฝากเป็นประจำเพราะกลัวจะเสียสิทธิ์ และจากการสัมภาษณ์ ขยะที่ประชาชนในตำบลโก่งธนูนำมาขายมากที่สุดคือขวดพลาสติก ซึ่งเงินจากการขายจะนำไปฝากธนาคารขยะ เมื่อสมาชิกเสียชีวิตจะได้รับสวัสดิการประมาณ 85,000 บาทต่อคน เพราะฉะนั้นสมาชิกทุกคนจะนำขยะไปขายฝากกับกองทุนธนาคารขยะ “สวัสดิการเพื่อนช่วยเพื่อน” เพราะสวัสดิการ คือ แรงจูงใจพิเศษ

3. ขยะทั่วไป ซึ่งเป็นขยะแห้งที่ขายไม่ได้ เช่น ถุงพลาสติก ของขนม จึงกำหนดให้ประชาชนทำการคัดแยกให้ถูกประเภท หากเป็นขยะที่ไม่สามารถขายได้ให้นำมาฝากที่ธนาคารขยะ ซึ่งจะมีการจัดการขยะที่ผ่านกระบวนการคัดแยกให้เป็นขยะเชื้อเพลิง (Refuse Derived Fuel) ซึ่งเรียกว่า RDF ด้วยการอัดเป็นก้อน จากนั้นประสานงานไปยังสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เข้ามารับ เพื่อนำไปทำเป็นขยะเชื้อเพลิง

4. ขยะอันตราย กำหนดให้นำไปฝากที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโก่งธนู ซึ่งมีการสร้างห้องเก็บขยะติดเชื้อไว้ ประชาชนแต่ละหลังคาเรือนจะรวบรวมขยะจำพวกนี้เสร็จแล้วก็จะนำมาฝากรวบรวมไว้ในห้องเก็บขยะติดเชื้อ และทุกวันพุธทางโรงพยาบาลพระนารายณ์มหาราช จะมารับไปทำลายอย่างถูกต้อง อีกส่วนหนึ่งที่เป็นขยะอันตราย ได้แก่ ขยะจำพวกกระป๋องสเปรย์ ขวดยาฆ่าแมลง แบตเตอรี่มือถือ หลอดไฟที่เปลี่ยนแล้ว โดยกำหนดให้ประชาชนทำการคัดแยกตั้งแต่ต้นทาง และรวบรวมมาฝากที่ธนาคารขยะเช่นกัน รวมทั้งมีจุดรับฝากขยะอันตรายอยู่ในทุกหมู่บ้าน

ทางองค์การบริหารส่วนตำบลโคงธนูจะทำการเก็บรวบรวมทุกเดือน นำส่งให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี จัดการตามหลักวิชาการต่อไป

จะเห็นว่าการบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมตามหลัก 3Rs บูรณาการร่วมกับภาครัฐ ภาคประชาชน และชุมชน โดยใช้หลัก “บวร” เริ่มต้นจากการที่องค์การบริหารส่วนตำบลโคงธนู ได้ดำเนินการประชาคมให้ความรู้ปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการคัดแยกขยะครัวเรือน ชี้ให้เห็นว่าขยะมีค่านำมาขายได้ เมื่อประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของการคัดแยกขยะ จึงก่อตั้งธนาคารขยะ “สวัสดิการเพื่อนช่วยเพื่อน” ขึ้นมาภายในตำบลโคงธนูโดยทุกหมู่บ้าน 14 หมู่บ้าน ให้ผู้นำแต่ละหมู่บ้านคัดคนในหมู่บ้านจัดตั้งเป็นคณะกรรมการบริหารจัดการขยะทุกหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 7 คน รวมคณะกรรมการทั้งสิ้น 98 คน ได้ทำบันทึกข้อตกลงกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคงธนู ในการร่วมกันดำเนินงานบริหารจัดการขยะโดยการช่วยกันคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง นอกจากนี้ยังมีเจ้าอาวาสวัดทุกวัดในตำบลโคงธนู ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลโคงธนู องค์การบริหารส่วนตำบลโคงธนู เข้ามามีส่วนร่วมเป็นที่ปรึกษาและประธานคณะกรรมการบริหารจัดการขยะทุกหมู่บ้าน ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นจิตอาสาทำงานโดยไม่มีค่าตอบแทน เข้ามาดำเนินการงานธนาคารขยะของทุกหมู่บ้าน

สำหรับการบริหารจัดการขยะตามหลัก 3Rs ขององค์การบริหารส่วนตำบลโคงธนู นั้น มีวิธีการคือ 1) ลดการใช้ (Reduce) องค์การบริหารส่วนตำบลโคงธนูมีการรณรงค์ให้ประชาชนใช้ถุงผ้า ตะกร้า ปิ่นโต แทนการใช้ถุงพลาสติก ใช้ใบตอง ใบบัว จาน ชาม แทนการใช้โฟม การใช้พวงหรีดจักษสานลดปริมาณขยะแทนพวงหรีดแบบเดิมที่ก่อให้เกิดขยะ นวัตกรรมพวงหรีดจักษสาน สามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้ชุมชน อีกทั้งยังช่วยให้ประชาชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้พวงหรีดรูปแบบใหม่ สามารถลดปริมาณขยะที่มาจากพวงหรีดแบบเดิมตามวัดต่าง ๆ ได้ 2) ใช้ซ้ำ (Reuse) องค์การบริหารส่วนตำบลโคงธนูได้จัดอบรมให้ความรู้การดำเนินการใช้ซ้ำให้เกิดประโยชน์ และเพิ่มมูลค่าของขยะทั่วไปที่ขายไม่ได้ เช่น กระป๋องมาทำเป็นตะกร้าและกระเช้า ขวดพลาสติกมาทำเป็นกระถางต้นไม้ ยางรถยนต์มาทำสิ่งประดิษฐ์เฟอร์นิเจอร์ กระถางต้นไม้ทำธนาคารน้ำใต้ดิน และ 3) นำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) องค์การบริหารส่วนตำบลโคงธนู จัดอบรมให้ความรู้การคัดแยกขยะให้คณะกรรมการบริหารจัดการขยะ ทั้ง 14 หมู่บ้าน ทำให้มีความรู้สามารถถ่ายทอดให้ประชาชนรู้จักการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง พร้อมชักชวน

ประชาชนที่สนใจให้สมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกธนาคารขยะ ตามแนวทางพระราชรัฐของตำบลโก่งธนู ทำให้ประชาชนมีความรู้ สามารถคัดแยกขยะมาขายอย่างสม่ำเสมอทุกเดือนตามแนวคิดที่ว่า “ขยะมีค่า อย่าทิ้ง” ซึ่งหลังจากที่มีกองทุนธนาคารขยะ “สวัสดิการเพื่อนช่วยเพื่อน” ประชาชนในตำบลโก่งธนู เริ่มมีการคัดแยกขยะ เพราะสามารถนำขยะบางส่วนมาขายตามจุดรับซื้อของแต่ละหมู่บ้าน ทำให้ประชาชนในตำบลโก่งธนูทิ้งขยะในที่สาธารณะลดลงด้วย

2. แนวทางการบริหารจัดการขยะในตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

แนวทางที่ทำให้การบริหารจัดการขยะในตำบลโก่งธนูประสบความสำเร็จ เริ่มจากองค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี มีนโยบาย และแผนงานในการสนับสนุนชุมชนให้เป็นชุมชนปลอดขยะ และสนับสนุนการจัดการขยะอย่างถูกวิธี โดยมีการจัดทำกองทุนธนาคารขยะ “สวัสดิการเพื่อนช่วยเพื่อน” ตามแนวทางพระราชรัฐ เริ่มจัดทำโครงการขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2559 องค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู มีแนวคิดในการบริหารจัดการขยะ โดยไม่พึ่งงบประมาณแผ่นดิน และต้องการเชิญชวนให้ประชาชนในตำบลร่วมกันรักษาสิ่งแวดล้อม โดยไม่พึ่งรถเก็บขยะ และประชาชนต้องได้รับประโยชน์อย่างครอบคลุม โดยเป็นการคัดแยกขยะตามแนวทาง 3Rs คือ Reduce ลดการใช้ โดยการควบคุมปริมาณการใช้ให้อยู่ในสัดส่วนที่เหมาะสม ด้วยการหลีกเลี่ยงใช้วัสดุสิ้นเปลืองแบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง เลือกซื้อบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เลือกรับประทานอาหารที่ร้านแทนการใส่กล่องกลับบ้าน ไม่รับถุงพลาสติกเมื่อซื้อของชิ้นเล็ก ๆ Reuse ใช้ซ้ำ โดยเลือกใช้สิ่งของที่สามารถใช้ได้หลาย ๆ ครั้ง ด้วยการใช้น้ำ ชาม แทนกล่องโฟม และ Recycle นำกลับมาใช้ใหม่ โดยการนำขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่มาดัดแปลงเป็นสิ่งของเครื่องใช้ เช่น นำขวดแก้วมาล้างให้สะอาดแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ด้วยการใส่น้ำดื่ม ปลุกฝังให้ทุกคนเริ่มต้นจัดการขยะตั้งแต่ตัวเราเอง และนำมาขายตามจุดต่าง ๆ ที่กำหนดภายในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ จากนั้นจึงทำการประชาสัมพันธ์วันรับซื้อขยะ เพื่อให้ประชาชนนำขยะมาขายให้กับผู้รับซื้อขยะ โดยผู้รับซื้อขยะเป็นผู้ประกอบการภายในตำบลโก่งธนู มีการขึ้นแจ้งราคาของขยะแต่ละประเภทในแต่ละเดือน เพราะราคาการรับซื้อขยะมีราคาขึ้นลงของขยะแต่ละประเภทไม่เท่ากันในช่วง

และจะมีเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลกองจันทน์จัดทำข้อมูลสมาชิกมาปณิกสงเคราะห์กองทุนการชยะ “สวัสดิการเพื่อนช่วยเพื่อน” ลงในระบบคอมพิวเตอร์ ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการจะนำสมุดฝากมาปณิกสงเคราะห์กองทุนการชยะ “สวัสดิการเพื่อนช่วยเพื่อน” มาด้วยทุกครั้ง เพื่อลงบันทึกข้อมูลไว้เป็นหลักฐานการชยะในแต่ละเดือน องค์การบริหารส่วนตำบลกองจันทน์วางแนวทางให้กองทุนการชยะ “สวัสดิการเพื่อนช่วยเพื่อน” ดำเนินการประชุมชี้แจง รายงานยอดรายรับ รายจ่าย กำหนดราคากลางการซื้อ การชยะให้คณะกรรมการบริหารจัดการชยะทราบเป็นประจำ เดือนละ 2 ครั้ง (ก่อนวันรับชยะ และหลังวันรับชยะ) และประชาสัมพันธ์เสียงตามสายให้ประชาชนทราบ ปิดประกาศเผยแพร่ทุกหมู่บ้าน พร้อมทั้งเผยแพร่ในเว็บไซต์ โดยมีคณะกรรมการนำฝาก – ถอน ชัดเจน การนำฝากเงินจากการชยะของตำบลกองจันทน์ นำฝากที่สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบ้านท่าเกวียน หมู่ที่ 6 ตำบลกองจันทน์ ซึ่งเป็นธนาคารชุมชนที่ตำบลกองจันทน์จัดตั้งขึ้น เพื่อส่งเสริมให้คนตำบลกองจันทน์ รู้จักการบริหารจัดการทางการเงินด้วยตนเอง อันเป็นแนวทางประชารัฐ

ปัจจุบันมีประชาชนสนใจเข้าร่วมโครงการกองทุนการชยะ “สวัสดิการเพื่อนช่วยเพื่อน” จำนวนมากกว่า 1,700 คน ครอบคลุมทุกครัวเรือนภายในตำบลกองจันทน์ คือหนึ่งครัวเรือนสามารถสมัครได้ทุกคน ตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 65 ปี ไม่เป็นโรคร้ายแรงทุกชนิด มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตตำบลกองจันทน์ มากกว่า 6 เดือน หากขาดอย่างใดอย่างหนึ่งจะถือว่าไม่ได้รับสิทธิ์คุ้มครอง โดยสมัครเข้าร่วมโครงการได้ที่คณะกรรมการบริหารจัดการชยะประจำหมู่บ้าน มีสวัสดิการจากธนาคารชยะเมื่อเสียชีวิตรายละประมาณ 85,000 บาท โดยประชาชนที่เข้าร่วมโครงการมีความรับผิดชอบในการคัดแยกชยะแล้วนำมาขายฝากกับธนาคารชยะทุกเดือน ๆ ละ 1 ครั้ง ตามจุดที่กำหนดในแต่ละหมู่บ้านเพื่ออำนวยความสะดวกให้ประชาชนในแต่ละหมู่ และมีสิทธิ์ได้รับสวัสดิการช่วยเหลือเมื่อเสียชีวิต โดยต้องนำชยะที่คัดแยกแล้ว มาฝากขายอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 6 เดือน และมียอดฝากขายสะสมเป็นจำนวน 300 บาท โดยนำจำนวนสมาชิกที่ได้รับสวัสดิการทั้งหมด คูณ 50 บาท เท่ากับจำนวนเงินที่จะได้รับ ยกตัวอย่างเช่น มีสมาชิกที่ได้รับสวัสดิการทั้งหมด จำนวน 1,700 คน คูณอัตราการจ่ายคนละ 50 บาท/จำนวนสมาชิกที่เสียชีวิต 1 คน ฉะนั้น จำนวนเงินที่จะได้รับเมื่อเสียชีวิต คือ 85,000 บาท สมาชิกมีสวัสดิการเมื่อเสียชีวิต หายาทผู้รับผลประโยชน์จะได้รับเงินสวัสดิการประมาณ 85,000 บาทต่อราย นอกจากนั้น สมาชิกสามารถถอน

เงินในบัญชีไปใช้ได้แต่ต้องมีเงินฝากในบัญชีขั้นต่ำ 200 บาท ซึ่งที่ผ่านมายังไม่มีสมาชิก รายใดถอนเงินไปใช้ อย่างไรก็ตาม สภาพพื้นที่ตำบลโก่งธนู มีพื้นที่ติดกับจังหวัด พระนครศรีอยุธยา และจังหวัดสระบุรี ทำให้มีจำนวนประชากรแฝงที่ต้องการย้ายเข้ามาในพื้นที่ตำบลโก่งธนูเพื่อที่จะได้รับผลประโยชน์จากสวัสดิการกองทุนธนาคารขยะ “สวัสดิการเพื่อนช่วยเพื่อน” จึงต้องสร้างความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับการ ย้ายมาในระบบทะเบียนราษฎร เพื่อต้องการสงวนสิทธิ์ประโยชน์นี้ไว้กับประชาชน ตำบลโก่งธนูเท่านั้น อีกทั้ง ยังมีข้อจำกัดบางประการที่เกิดขึ้นในการทำงาน คือ หาก คณะกรรมการบริหารจัดการขยะติดภารกิจเร่งด่วนไม่สามารถทำหน้าที่ได้ในวันที่มี การซื้อขายขยะ จะส่งผลให้มีบุคลากรที่ทำหน้าที่นี้น้อยลง อาจทำให้การลงบัญชีในการ ขายขยะในวันนั้นล่าช้า

ในส่วนของวัด เจ้าอาวาสทุกวัดภายในเขตตำบลโก่งธนูร่วมเป็นที่ปรึกษา โครงการบริหารจัดการขยะ ให้ความร่วมมือในการคัดแยกขยะ ขยะขายได้นำมา ขายให้ผู้ประกอบการเพื่อสมทบเข้ากองทุนธนาคารขยะ “สวัสดิการเพื่อนช่วย เพื่อน” หากทางวัดมีงานประเพณีหรือกิจกรรมสามารถเบิกถอนเงินตามโครงการ ไปใช้ได้ หรือกรณีการจัดกิจกรรมวันเด็กขององค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู เจ้า อาวาสวัดจะทำการเบิกถอนเงินเพื่อไปเป็นทุนการศึกษาให้กับนักเรียนภายในเขต ตำบลโก่งธนู และร่วมดำเนินการทำฐานเรียนรู้ให้หน่วยงานอื่นมาศึกษาดูงาน เพื่อให้เกิดการขยายผล เช่น วัดโบสถ์ หมู่ที่ 4 มีการจัดการขยะเปียกจากเศษ อาหารต่อท่อลำเลียงจากโรงครัวของศาลาการเปรียญเข้าสู่บ่อหมักเพื่อเป็นน้ำหมัก ชีวภาพ ใช้ในฐานการเรียนรู้ ผักปลอดสารพิษ อีกทั้งนำมาเป็นพลังงานทดแทน ผลิตเป็นก๊าซชีวภาพแทนแก๊สหุงต้ม ใช้เป็นส่วนรวมภายในวัด

สำหรับโรงเรียน ได้มีการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางที่โรงเรียน ขยะที่ สามารถขายได้จะนำขยะมาเข้ากองทุนธนาคารขยะ “สวัสดิการเพื่อนช่วยเพื่อน” ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู และขยะนั้นจะแปลงเป็นเงินสำหรับนำ ฝากเข้ากองทุน อีกทั้งทางโรงเรียนจะไม่ได้รับเงินกองทุนธนาคารขยะ “สวัสดิการ เพื่อนช่วยเพื่อน” แต่จะสามารถเบิกถอนเงินในนามของโรงเรียนเพื่อนำไปใช้ใน กิจกรรมของโรงเรียน และเป็นทุนการศึกษาให้กับนักเรียนของแต่ละโรงเรียน และ ทางโรงเรียนที่ได้คัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางก็ยังได้มีการดำเนินการคัดแยกขยะ ประเภทอื่น ๆ ด้วย ซึ่งจะมีขยะทั่วไป เช่น กล่องนมของโรงเรียน ครูจะสอนให้ นักเรียนประดิษฐ์ผ้าปูโต๊ะจากกล่องนมของโรงเรียน ขอน้ำยาปรับผ้านุ่ม ของ

บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป นำมาประดิษฐ์เป็นดอกไม้ เมื่อมีคณะศึกษาดูงานมาดูงานภายในตำบลโคงธนู ก็จะนำสิ่งประดิษฐ์นี้ออกมาขาย ถือเป็นการสร้างรายได้เพิ่มให้กับนักเรียนและเป็นการสอนให้นักเรียนรู้จักการบริหารจัดการขยะที่ดี

ด้านโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโคงธนู มีส่วนร่วมเป็นที่ปรึกษาและคณะกรรมการบริหารจัดการขยะระดับตำบล ก็ได้ทำการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางและนำมาขายเช่นเดียวกัน และนำเงินที่ได้จากการขายขยะไปซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคให้กับผู้ป่วยติดเตียงภายในตำบลโคงธนู

ประโยชน์ของการบริหารจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ ได้แนวทางในการบริหารจัดการขยะที่ดี สามารถส่งเสริมให้คนในตำบลโคงธนู รู้จักการบริหารจัดการคัดแยกขยะ นำมาซึ่งการได้รับสวัสดิการจากธนาคารขยะเมื่อเสียชีวิต ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีระเบียบวินัย และจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ ทำให้ไม่เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อีกทั้ง ปริมาณขยะภายในชุมชนลดลง โดยการนำขยะบางส่วนกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์

การอภิปรายผล

1. การศึกษาการบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมตามหลัก 3Rs บูรณาการร่วมกับภาครัฐ ภาคประชาชน และชุมชน โดยใช้หลัก “บวร”

การบริหารจัดการขยะในองค์การบริหารส่วนตำบลโคงธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ถือเป็นตัวแบบของการบริหารจัดการขยะที่ประสบผลสำเร็จ มีโครงการบริหารจัดการขยะที่สามารถเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ โดยใช้หลักการมีส่วนร่วม “บวร” บ้าน วัด และโรงเรียน ร่วมด้วยส่วนราชการ ด้วยการส่งเสริมให้ทุกครัวเรือนมีการจัดการคัดแยกขยะตามหลัก 3Rs เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการคัดแยกขยะอย่างยั่งยืน แต่ละฝ่ายทำหน้าที่แตกต่างกันไป ประกอบด้วย ประชาชน (บ้าน) ทำหน้าที่คัดแยกขยะตามที่ได้รับอบรม และให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้น พระ (วัด) ผู้ซึ่งมีบารมีชักจูงประชาชนได้ จึงทำหน้าที่เป็นคณะทำงานโดยมีส่วนร่วมเป็นที่ปรึกษาโครงการบริหารจัดการขยะ ครู (โรงเรียน) ผู้ซึ่งมีบารมีชักจูงผู้ปกครองนักเรียนทุกบ้าน จึงทำหน้าที่เป็นหนึ่งในคณะทำงาน อีกทั้งยังมีแพทย์ซึ่งสามารถชักจูงอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ทุกบ้าน ให้เข้าร่วมโครงการ และจิตอาสาหมู่บ้านละ 7 คน จำนวน 14 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 98 คน มาช่วยดำเนินโครงการ จะเห็นได้ว่า ทุกฝ่ายทำงานเชื่อมโยงกัน ดังนั้น จึงต้องมี

กระบวนการทำงานกับคน และวัตถุ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม เป็นกิจกรรมในการใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าและบรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล จะเห็นได้ว่าการนำหลักการ “บวร” มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมให้ประชาชน และหน่วยงานปกครองท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนให้น่าอยู่ ประชาชนมีระเบียบวินัย ได้รับสวัสดิการจากธนาคารขยะ นำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นสิ่งยืนยันความสำเร็จนี้ได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Upanan (2013) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาแนวทางการกำจัดขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนยอ อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนให้ความร่วมมือในการลดปริมาณขยะ มีการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด และดำเนินกิจกรรมด้านการลด คัดแยก และการนำกลับมาใช้ซ้ำให้เกิดประโยชน์ จะเห็นได้ว่า การจัดประชุมแล้วเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการกำหนดข้อตกลงร่วมกัน โดยใช้หลัก “บวร” สามารถบริหารจัดการขยะตามหลัก 3Rs ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

2. การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการขยะในตำบลโก้งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

ความเป็นมาของการบริหารจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลโก้งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี เริ่มมาจากการสร้างนโยบาย และแผนงานในการสนับสนุนชุมชนให้เป็นชุมชนปลอดขยะ สนับสนุนการจัดเก็บข้อมูล และสนับสนุนการจัดการขยะอย่างถูกวิธี เชิญชวนให้ประชาชน ครู นักเรียน แพทย์ ประจำโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโก้งธนู และนิมนต์พระสงฆ์ภายในตำบลมาร่วมประชุม และทำข้อตกลง วางแผนโครงสร้าง และองค์ประกอบร่วมกัน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมตามหลัก “บวร” อันได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน และราชการ คือ ทุกส่วนต้องร่วมมือกันในการดำเนินโครงการที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน จึงเกิดเป็นโครงการกองทุนธนาคารขยะ “สวัสดิการเพื่อนช่วยเพื่อน” ซึ่งการบริหารจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วมทำให้ประชาชนได้รับความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะ และเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดว่าการคัดแยกขยะนั้นสามารถลดค่าใช้จ่ายลงได้ และทำให้เกิดความสามัคคีในชุมชน ไม่มีปัญหาขัดแย้งต่อกัน ในด้านสิ่งแวดล้อม สามารถลดมลพิษของสภาพแวดล้อมได้ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับกระบวนการการคัดแยกขยะตามหลัก 3Rs คือ Reduce ใช้น้อย ลดการใช้ ควบคุมปริมาณการใช้ให้อยู่

ในสัดส่วนที่เหมาะสม Reuse นำกลับมาใช้ซ้ำ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และ Recycle นำกลับมาใช้ใหม่ นำมาซึ่งสวัสดิการเมื่อเสียชีวิต ทายาทผู้รับผลประโยชน์จะได้รับเงินสวัสดิการประมาณ 85,000 บาทต่อราย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thwil (2015) ที่ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในรูปแบบ 3Rs (Reduce Reuse Recycle) ของประชาชน ในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้วยรูปแบบ 3Rs โดยการคัดแยกขยะแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ จะเห็นได้ว่า การมีวินัยในการคัดแยกขยะสามารถลดปริมาณขยะ สามารถนำบางส่วนกลับมาใช้ใหม่ได้ และส่งเสริมให้มีสวัสดิการ ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้ประชาชนประพฤติ ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

บทสรุป

การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลโก่งธนูที่ได้ผลต้องเริ่มด้วยการเข้าถึงครัวเรือนโดยให้ความรู้และทำให้ประชาชนเห็นถึงคุณค่าของการคัดแยกขยะครัวเรือน ชี้ให้เห็นว่าขยะมีค่าและสามารถนำมาขายได้ นอกจากนั้นต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะในชุมชนของตนเอง และสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนทางการดำเนินงานร่วมกันเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย นอกจากนี้การสร้างแรงจูงใจในการคัดแยกขยะให้กับประชาชนในชุมชนโดยการจัดตั้งกองทุนธนาคารขยะ “สวัสดิการเพื่อนช่วยเพื่อน” มีสวัสดิการเข้าไปในกองทุนธนาคารขยะ ถือเป็นแรงจูงใจหนึ่งที่ทำให้ประชาชนในตำบลโก่งธนูให้ความร่วมมือในการคัดแยกขยะมาขาย อีกทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนูยังได้อำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในแต่ละหมู่บ้านด้วยการกำหนดจุดขายที่ใกล้ที่สุดให้แต่ละหมู่บ้านเพื่อไม่ให้ประชาชนในแต่ละหมู่บ้านต้องขนขยะมาขายในจุดที่ไกลจากหมู่บ้านของตนเอง สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ นำไปสู่ความสำเร็จอย่างแท้จริง ทำให้ปริมาณขยะลดลงอย่างเห็นได้ชัด บ้านเรือนสะอาดขึ้น ถนนภายในหมู่บ้านสองข้างทางสะอาด ถนนออกสู่พื้นที่การเกษตร คัดนำปลอดขยะ ภายในบริเวณวัดเวลามีการจัดงานปลอดขยะ ชุมชนสะอาด ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บเพราะแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคถูกทำลาย ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้จากการขายขยะ มีสวัสดิการเพิ่ม และชุมชนน่าอยู่

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ชุมชนควรนำผลที่ได้จากการวิจัย ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อยอดให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน ด้วยการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และรวบรวมบันทึกผลการดำเนินการให้ครบถ้วน เพื่อนำมาพิจารณา และประชุมแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ในกรณีที่มีข้อบกพร่อง หรือปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินการ เพื่อส่งเสริมให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่แท้จริง

2. โรงเรียนควรเพิ่มการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการขยะให้แก่ นักเรียนเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักในการจัดการขยะในครัวเรือน และสร้างค่านิยมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น เวลาที่มีกิจกรรมรับซื้อขยะทางโรงเรียน อาจจะนำนักเรียนไปดูงานและคัดแยกขยะร่วมด้วย

3. ภาครัฐควรส่งเสริมการจัดการขยะในชุมชนโดยให้การสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน และงบประมาณในการพัฒนาแนวทางให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น จากการวิจัยพบว่าขยะที่ประชาชนในตำบลโง้งธนูนำมาขายมากที่สุด คือขวดพลาสติก ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลโง้งธนู อาจจะหางบประมาณเพื่อติดตั้งเครื่องกรองน้ำดื่มในชุมชนเพิ่มขึ้น ซึ่งจะช่วยลดปริมาณขยะจากขวดพลาสติกลงได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาต่อยอดด้านกลไกการตลาดในการกำหนดราคาค่าการซื้อขายขยะ และด้านการซื้อขายผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการนำขยะมาประดิษฐ์เป็นสิ่งของเครื่องใช้ นำไปสู่การสร้างรายได้ที่มั่นคงให้แก่สมาชิกในชุมชน

2. ควรมีการประเมินความพึงพอใจและความต้องการของสมาชิกต่อกองทุนธนาคารขยะ “สวัสดิการเพื่อนช่วยเพื่อน” เพื่อนำผลที่ได้มาเป็นเกณฑ์ หรือแนวทางในการปรับปรุงสวัสดิการกองทุนธนาคารขยะให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

References

- Dankhunhot, S. (2017). **Waste over the city, plastic over the world.**
<https://greennews.agency/?p=1777>. (in Thai)
- Environmental Quality Development Association. (2020). **What is solid waste.**
<https://adeq.or.th/ขยะมูลฝอยคืออะไร/#waste02>. 15 March 2021. (in Thai)
- Hanphichai, S., & Suwannasuk, C. (2018). A community knowledge management into a strengthen community based on “home, temple, school” principle in Wat Tha Kok Kae community, Tan Diao sub-district, Lom Sak district, Petchabun province. **Humanities and Social Sciences Journal Ubon Ratchathani Rajabhat University**, 9(2), 190-200. (in Thai)
- Jamphong, P., & Chuin, S. (2017). **Solid waste management.** Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Jaroonyasamut, K. (2012). **Solid waste management.** (3rd ed.). Chaing Mai: Academic Dissemination Fund on Environment and Public Health. (in Thai)
- Kaewka, T. (2018). **Ministry of Interior drives to respond to the government policy to solve the problem of waste systematically, "Clean Province".**
http://thainews.prd.go.th/th/website_th/news/news_detail/WNRPT6112100010002. (in Thai)
- Kaewyai, J., & Pruekwarun, N. (2016). **3Rs principle.**
<https://environrecycle.wordpress.com/2016/05/05หลักการ-3rs/>. (in Thai)
- Klinchum, S. (2020). Waste management under the principles of 3Rs – Civil state policy of Samut Sakhon City Municipality, Mueang Samut Sakhon District, Samut Sakhon Province. **Journal of Management Science Nakhon Pathom Rajabhat University**, 7(1), 216-228. (in Thai)

- Pollution Control Department. (2012). **People's manual on proper and value-added waste sorting**. <http://www.mnre.go.th/attachment/iu/download.php?WP=nKI4nKNjoGy3ZHkCoMOahKGtnJg4WaNkoGE3Axj5oH9axUF5nrO4MNo7o3Qo7o3Q>. (in Thai)
- Pollution Control Department. (2018). **Operation manual 3 use (3R) to manage community waste**. <https://spm.thaigov.go.th/FILEROOM/spm-thaigov/DRAWER004/GENERAL/DATA0000/00000451.PDF>. (in Thai)
- Promsit, S., et al. (2019). The waste management model and the suitability of the local government organization. **Journal of Graduate MCU KhonKaen Campus**, 6(2), 459-483. (in Thai)
- Sinthumule, N. I., & Mkumbuzi, S. H. (2019). Participation in community-based solid waste management in Nkulumane Suburb, Bulawayo, Zimbabwe. **Resources**, 8(1), 1-16.
- Susilowati, S., & Herdiansyah, H. (2019). Application of waste bank use in reducing household waste in sub-urban area?. **Journal of Physics Conference Series**, 1381(2019), 1-6.
- Tapinta, A. (2010). **Introduction to solid waste management**. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Thwil, K. (2015). **Waste management behavior in the 3R model (reduce, reuse, recycle) of people in Chonburi Municipality, Mueang Chonburi District, Chonburi Province**. Master's Degree, Burapha University. (in Thai)
- Tuengsuk, T., Sangarwut, P., & Vichaidit, P. (2021). Development guidelines for achieving effective waste management of the local government organization, Wiangsa District, Suratthani Province. **School of Administrative Studies Academic Journal**, 4(1), 35-49. (in Thai)

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2564

Upanan, W. (2013). A study of solid waste disposal guidelines with participation of Non Yor Subdistrict Administrative Organization, Chumpuang District, Nakhon Ratchasima Province. Master's Degree, Suranaree University. (in Thai)